

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

3. Primus [f]ons Inventionis, Historia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

in orationibus vero eloquentiam, non doctrinam profiteantur: neque summorum oratorum, ut Demosthenis, & Ciceronis orationes, hoc inanem doctrinam fuso, (ut appellant) sunt ornatae.

Alij doctum rati esse Oratorem oportere: historijs, & testimonijs orationes sine vilo discrimine referunt, & in dictione inertes, hoc vnum curant, ut variam doctrinam suppellectilem explicent. Qui profecto videntur omnes a vera, germanaque oratoriae facultatis ratione aberrare. Nam, qui omnem doctrinam fugiunt, licet orationis structura, & omnia verborum expositione sint excellētes, necesse est eum magno auditorum tædio audiri, & ab optimi oratoris maiestate longius abesse: Qui vero solis antiquarijs rebus, eruditioni, variaeque doctrinae inhiant, spiritus elidunt eloquentiae. Adhibenda est in eo, sicut in cæteris rebus temperies, & quid res, quid locus, quid aures, aut patiantur, aut expectent, considerandum est.

Temporis eruditionis

Quartum dicendum est in concione, in iudicijs, in senatu, de re civili, & negotiosa: cum Hannibal est ad portas, cum de fœdere Pyrrhi agitur, cum squallet reus: Putidum est hic ad doctrinam ostentationem in paregisi ludere, & necessaria negligere: penè vitium est eruditionem profiteri: itaque, & prudentes oratores, etiam si doctrinam adhibeant, non nunquam tamen ea dexteritate faciunt, ut illud, quod dicunt, sponte sua insinere non quaesitum esse videatur, tot condimentis deinde leniunt, atque aspergunt, ut popularibus etiam auribus reddant familiare. M. Tullius in Miloniana, amplissimam illam, & grauisimam de providentia diuina disputationem attingit eo loco, quem alio in libro commemorati. Non affectu hic diuersas Philosophorum de eate sententias, abstrusasque rationes, & argutias, sed rom dumtaxat proponit, & graui similitudine illustrat, cauet autem pluribus disquirere, ne forū in academiam videatur commutare. Pro Murena vero Stoicæ sectæ capita perstringit, & exagitat: sed qua industria? qua urbanitate? Ita planè hæc tractat, ut videatur non ignorare, imo plenissime scire, sed ratione fori, & iudicij plurimè consulere minimè dicere. Is est igitur in istius generis orationibus doctrinae modus.

Quomodo in epidijs oratione adhibenda erudicio.

At verò, si extra fori, & iudicij negotiosa, aut certè reatus, & squaloris subfœlia, habenda sit oratio, in qua eruditio expectatur, speratur delectatio, & non modo fructus ani-

morum, sed etiam suauitas elocutionis requiritur, quales sunt, quæ olim magni nominis Sophistis habebantur, & nunc etiam in scholis Rhetorum haberi possunt. Quis non videret hic adhibendam esse eruditionis succulentam vbertatem: cum verbis tantum, grauium personarum aures non pascantur, sed magnis rebus innutiantur? Qui Demosthenis, & Ciceronis orationes, ad hanc sententiam peiimendam afferunt, plumbeo gladio eam iugulare conantur, nulloque rationis fundamento impugnant, vel Ciceronis ipsius iudicio, qui hæc orationum genera, quæ illi confundunt, explicatissime distinxit. Neque verò, cum eruditio nem adhibendam dico, eos imitari velim, qui scholia, & farragines orationum loco scribunt. Volo eruditas rationes, ex omni scientia petitas, volo historias, & effata, & leges, & similitudines, sed ea lege, ut istis illustretur, non tota oblinatur oratio, ut hæc digerantur, non inferantur, ut ordine, ut loco disponantur, ut figuris dictionum vestiantur, ut omnium florum varietate, ut affectibus, ut copiosa suauitate respergantur.

Cicero in orat. epidijs orationes apte, & palam omni varietate expoliti ostendit.

Primus fons inuentionis historia.

C A P V T III.

Occurrit primum historia, quæ ad orationem alendam, & firmis veluti adminiculis sustentandam plurimum valet. Nec is a vero aberrat, qui eam veluti eloquentie horreum quoddam nominat. Est eius certè vis admirabilis, ex qua efficitur, (quod ait D. Gregorius Nazianzeus) ut vnus hominis mens, ex omnium mentium, & sæculorum perfectione, in vnum sapientiae aceruum coalescere videatur. Quid diuinius, quam omnia nosse, quam distinctissimas regiones velocissimi sideris more iustrare? quam omnium ætatum memoria, res gestas, facta, exempla perconsere, quam imperiorum status, ortus, progressus, vicissitudines, decus, exitus vno mentis aspectu contemplari? Quid illustrius, quam regendi, militandi que disciplinam, clarissimarum virtutum effigies, in vnam veluti tabulam congestas inspicere, præterita cum presentibus comparare, alieno damno sapere, salutaria inde præcepta ad omnem vitæ culturam decerpere.

D. Greg. Naz. in oratione ad Nibulium.

Aeschyl. Epist. i. 111.

Ἡς τα κεννα βλασανει βαλεματα,

Ne c

reges, bellicosissimas nationes in ditione huius Imperij redegerunt. (Itē) Quis fuit Marius, si illum in suis insperemus maioribus humilis. In tot consularibus nihil habet clarius quā se auctorem Pompeium, si hereditaria extulissent imagines, nemo magnum duxisset, &c.

Quartum, ornandæ figuris sententiæ, & varianda qua narrantur: si quid graue est & ad utilitatem spectans, hoc cum sustentatione effereandum.

DEMOSTHENES.

Εγὼ δηλώσω, οὐ λόγους ἐμαυτῆ λέγων, ἀλλὰ ῥητάματα τῶ παροόντων ἢ ἡμετέραν δεκνύων: ἀ ἐκείνοι χετέδοντο εἰς τήλην χαλκῆν ῥαφείαντες, εἰς ἀκρόπολιν, οὐχ ἵνα αὐτῆς ἡ χηρῆσιμα (ἢ ῥαφείαν) ἀνευ τούτων τῶ ῥημάτων τὰ δέοντα ἐφρόνουσι) ἀλλ' ἵνα ὁμοίως ἐχητε ὑποδείγματα ἢ παραδείγματα ὡς ὑπερ τούτων αὐτῶ ἀξίον προσήκει. τί οὖν λέγει τὰ ῥητάματα;

Ego declarabo, non mea uerba profrendo, sed scriptum maiorum nostrorum ostendendo, quod illi in arcem columnam incisum in arce collocarunt: nō ut ipsi usui esset; (nam sine illo scripto facta orant prudentes); sed ut uos monumenta & exempla haberetis, quanta res huiusmodi sollicitudine sunt curanda. Quid igitur dicuntur ista?

Post hunc apparatus narrat historiam, narratam expendit per ἀξίον. Hic modus optimus est, & ad inculcandum aptissimus, sed in re graui duntaxat usurpandus. Familiare est in istis epiphonema, & in comparandis narrationibus antithesis.

Secundus fons Inventionis, Apologi, & Parabola

CAPVT IV.

Poetarum est ad variam eruditionem lectio perutilis, & quibus & decor in personis, & spiritus in uerbis, & in affectibus magnæ per-motiones hauriuntur.

Nunquam Cicero ad eam dicendi gloriam effloruisset, nisi à puero poetarum lectioni additus fuisset: Vel maximè Græci quotquot fuerunt oratores, ex Homero hauerunt plurimum, apud quem tanto artificio plerumque orationes sunt expressæ, ut non nasci uideatur in Homero Græcorum eloquentia, sed iam

perfectioris culmen attingisse. Verum istis omisis quæ plurimum habent ponderis, fabulæ ipsæ ex poetis ab oratoribus assumuntur nonnunquam, & varijs sensibus accommodatæ, multum affundunt iuuauitatis. Quanquam in prophanis orationibus hæc liberius, in sacris nunquam, in grauioribus concionibus raro admisceri uelim.

Plus habent festiuitatis, & grauioribus etiam personas apud populum orantes magis decent fabulæ, quæ uocantur Ἔσopicæ. Ducere animos solent (inquit Fabius) præcipuè rusticorū & imperitorum, qui & simplicijs, quæ ficta sunt, audiunt, & capti uoluptate, facile ijs quibus delectantur, consentiunt. Itaque non immerito apud Philostratum, ποιεῖται ἐν αὐτῶν παρα τῆ Αἰσακον, ἀγαπῶντες αὐτὸν ὅτι αὐτῶν ὁμιλεῖται.

Video graues viros his narrationibus delectatos, blandè permouisse. Plato fabulosus est supra modum. Demosthenes alioqui rigidus & austerus eas oportune adhibuit: Tectus est illa, quam, cum ab Atheniensibus oscitantibus audiretur, magna festiuitate narrauit. Athenienses, (inquit.) sub ætatis tempore adolescens asinum Athenis Megaram conduxerat, cumq; flagrante iam meridie calor corpisset esse uehementior, sub asini uentre se coniecit, ut ymbra captaret: At uerò asinarius seridò hominem proturbare, asserens se asinum, nō ymbra asini locasse: Hinc rixæ, & lites. Diogenianus hoc habet in prouerbio, ὄνον σκία ἐμὸν ὄνειδος αὐτῶν οὐχ ἰσχυρὰ: Demosthenis tamen nusquam meminit, sed Plutarchus eidē expressis uerbis tribuit. Menenius Agrippa, per apologum Corporis humani, plebem Romanam, quæ in Auentinum montem secesserat, ad Patrum auctoritatem concordiamque reuocauit. Sed & authores sacri huiusmodi fabulis plerumque, cum maxima suauitate usi sunt. D. Gregorius Nazianzenus Celusium præsidem fabella de cygnis & hirundinibus composita oblectauit, & ad uanæ gloriæ fugā erudijt.

(Hirundines quondam cygnos cauillis incessabant, propterea quod nec eū hominibus consuetudinem habere, nec canendi artem in publicum proferre uellent, sed circa prata solum, & flumina cauerent, ac solitudinem amplecterentur, perinde atque eos Musica suppuderet. At nostræ (inquebant) sunt uibes, nostri homines & thaliam, atque apud

Sen. contr. l. i.

Quomodo ornanda historia.

Philipp. Demosth. in re graui narranda sustinensio, & apparatus.

Fab. l. 5. c. 11.

Philost. in iconibus.

Philosophi, & oratores fabulis usi.

Diogenianus & enarr. 7. adag. 1.

Authores sacri, Greg. Nazianz. ad Celusium præsidem.